

УДК 005.2:[007.5+658.310.7]

Туленинова Д.М.

аспірант кафедри «Міжнародні економічні відносини»
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля**ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Необхідність визначення базових елементів механізму управління системою економічної безпеки підприємницької діяльності зумовлена новими викликами та загрозами, які впливають на діяльність суб'єктів господарювання в умовах глобалізації. На підставі критичного аналізу наукових ідей уточнено сутність та визначено місце механізму управління у системі економічної безпеки підприємства. Обґрунтовано, що базові компоненти такого механізму (функції, принципи, методи, інструменти, заходи) формують невід'ємну частину системи управління економічною безпекою, забезпечуючи виконання поставлених перед нею завдань шляхом своєчасного спрямування потоку інформації до суб'єкта управління та вчинення ефективного директивного впливу на об'єкт управління. Виділено функціональні складники, котрі є зонами підвищеної уваги для підприємств машинобудування, та наведено приклади загроз, що постають перед ними при виході на нові зарубіжні ринки.

Ключові слова: підприємницька діяльність, економічна безпека, загрози, ризики, експортний потенціал, машинобудування, критична інфраструктура, механізм управління, превентивний підхід.

**Туленинова Д.М., ФОРМИРОВАНИЕ МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ СИСТЕМОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ
ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ**

Необходимость определения базовых элементов механизма управления системой экономической безопасности предпринимательской деятельности обусловлена новыми вызовами и угрозами, которые влияют на деятельность субъектов хозяйствования в условиях глобализации. На основании критического анализа научных идей уточнена сущность и определено место механизма управления в системе экономической безопасности предприятия. Обосновано, что базовые компоненты такого механизма (функции, принципы, методы, инструменты, мероприятия) формируют неотъемлемую часть системы управления экономической безопасностью, обеспечивая исполнение поставленных перед ней заданий путем своевременного направления потока информации к субъекту управления и совершения эффективного директивного воздействия на объект управления. Выделены функциональные составляющие, которые являются зонами повышенного внимания для предприятий машиностроения, и приведены примеры угроз, встающих перед ними при выходе на новые зарубежные рынки.

Ключевые слова: предпринимательская деятельность, экономическая безопасность, угрозы, риски, экспортный потенциал, машиностроение, критическая инфраструктура, механизм управления, превентивный подход.

Tuleninova D.M. MANAGEMENT MECHANISM FORMATION FOR ECONOMIC SECURITY SYSTEM OF ENTREPRENEURSHIP

The need to determine the basic elements of the mechanism of management for economic security system of entrepreneurship is caused by new challenges and threats that affect the activities of economic entities in the context of globalization. The critical analysis and generalization of scientific ideas allowed forming the author's comprehension of the essence and place of management mechanism in the system of economic security. It is proved that the basic components of such mechanism (functions, principles, methods, tools, events) form an integral part of the system of economic security, ensuring the fulfillment of its tasks by timely flowing of information to the subject of management and committing of effective directive influence on the management object. Functional components, which are the zones of increased attention for mechanical engineering enterprises, are highlighted. The examples of threats, that such enterprises are faced with entering new foreign markets, are listed.

Keywords: entrepreneurship, economic security, threats, risks, export potential, mechanical engineering, critical infrastructure, management mechanism, preventive approach.

Постановка проблеми. Підприємницька діяльність в усі часи була тісно пов'язана з ризиками та загрозами, які є породженням внутрішнього та зовнішнього середовища суб'єкта господарювання. Відтак забезпечення належного рівня економічної безпеки є невід'ємною умовою функціонування підприємства. У сучасних умовах, при наявній складності бізнес-процесів, наростанні політичної, економічної, соціальної, екологічної та ін. нестабільності, проблематика економічної безпеки набуває особливої актуальності та потребує формування якісно нових підходів до управління сукупністю станів та процесів, з яких складається система ідентифікації та попередження потенційних та мінімізації фактичних загроз і ризиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підтвердженням надзвичайної важливості піднятої у статті проблематики є численна кількість публікацій як зарубіжних, так і вітчизняних науковців: В.М. Гейця [8], Т.Г. Васильціва [3; 4]; О.Ф. Долженкова, Ж.О. Жуковської, О.М. Головченко [9]; С.М. Шкарлета [12] та ін.

Зокрема, у дослідженні А. Мірчева та Л.В. Криво-ручко розглядається вплив чинників фінансової стій-

кості на економічну безпеку підприємств машинобудівної промисловості України, що зорієнтовані на активне освоєння зовнішніх ринків [13]. Особливості формування системи управління економічною безпекою зовнішньоекономічної діяльності українських машинобудівних підприємств, які включають етапи та механізм управління, представлений О.В. Прокопенко, М.Д. Домашенко, В.Ю. Школою [14].

Наведені публікації являють особливий інтерес у контексті даного дослідження, що зумовлено: по-перше, важливим місцем машинобудування у створенні матеріально-технічного фундаменту національної економіки та провідної ролі машинобудівних підприємств у нарощуванні експортного потенціалу країни; по-друге, необхідністю виходу підприємств даної галузі на нові зарубіжні ринки внаслідок посилення інтенсивності інтеграції економіки України у світове господарство; по-третє, ускладненню традиційного набору ризиків та загроз економічній безпеці підприємства, зумовлених глобалізаційними викликами.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення базових елементів механізму управління системою економічної безпеки підприємницької діяльності в Україні в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Хоча необхідність створення на підприємстві дієвого механізму управління системою економічної безпеки уже може вважатися аксіомою, у науковій літературі та в практиці господарської діяльності можна зустріти різні погляди щодо його сутності та компонентного наповнення. При цьому досить часто дослідники узагальнюють у єдиному визначенні мікроекономічний та макроекономічний аспекти.

Так, О.С. Хринок та М.Р. Корчовна трактують механізм забезпечення економічної безпеки як сукупність законодавчих актів, правових норм, спонукальних мотивів і стимулів, методів, заходів, сил і засобів, за допомогою яких суб'єкт впливає на об'єкт для досягнення цілей безпеки і розв'язання завдань, які стоять перед нею [10]. Схоже визначення пропонує З.Б. Живко: «...організаційно-економічний механізм є одним з найбільш ефективних інструментів забезпечення стійкої економічної безпеки промислового підприємства, що повинен об'єднати в собі сукупність законодавчих актів, правових норм, спонукальних мотивів і стимулів, методів, заходів, сил і засобів, за допомогою яких забезпечується досягнення цілей безпеки і розв'язання поставлених завдань» [5, с. 37]. З точки зору У.В. Андрейчука, для вирішення завдань економічної безпеки підприємства потрібен відповідний механізм, який варто розглядати як систему організаційно-економічних та правових заходів щодо запобігання економічним загрозам [1, с. 271].

На нашу думку, використання подібного інтегрованого підходу потребує уточнення таких питань: хто буде виступати суб'єктом управління, на які об'єкти буде спрямовуватися його вплив, який інструментарій буде використовуватися для цього, які цілі та завдання будуть переслідуватися. Наприклад, адміністративні та правові методи можуть використовуватися як державою, так і окремим підприємством, однак законотворча діяльність та встановлення адміністративних обмежень є виключною прерогативою держави. Натомість інституційно-правові та адміністративні методи управління економічною безпекою на рівні підприємства будуть реалізовуватися за допомогою таких заходів, як: створення відділу економічної безпеки та його імплементація в організаційну структуру управління підприємством; виділення сектора економічної безпеки в межах юридичного відділу; встановлення фізичного захисту та автоматизованих систем безпеки [4, с. 296-297] тощо. Крім того, держава може застосовувати заходи фінансової політики, удосконалювати дозвільну систему, стимулювати інноваційну активність в якості функціональних механізмів зміцнення економічної безпеки підприємницької діяльності [3, с. 262-298], тоді як для суб'єктів господарювання подібні механізми є недостатніми.

З цих позицій більш коректним варто вважати визначення С.В. Каламбет та В.А. Воропай, які під механізмом управління економічною безпекою підприємства пропонують розуміти сукупність загальних і спеціальних методів, засобів, важелів організаційної, управлінської, економічної діяльності підприємства на основі дотримання нормативно-правових актів та використання необхідної інформації з метою забезпечення економічної безпеки підприємств [6, с. 106]. Однак дане визначення не надає уявлення щодо співвідношення самої системи економічної безпеки та механізму її управління, а тому не дозволяє чітко сформулювати мету його функціонування, яка вочевидь буде відрізнятися залежно

від відповіді на питання, чи повинен механізм управління економічною безпекою входити до складу системи управління, чи його доцільно розглядати як самостійну компоненту.

Вважаємо, що механізм управління системою економічної безпеки варто вивчати з позицій теорії управління.

Представлений сукупністю базових елементів, до яких ми віднесли функції, принципи, методи, інструменти, заходи, механізм управління системою економічної безпеки забезпечує надходження потоків директивної інформації від суб'єкта управління до об'єкта управління. Такі потоки можуть формуватися під впливом засновників (співвласників), персоналу підприємства, потенційних інвесторів та інших, однак безпосереднім генератором рішень, обов'язкових до виконання є управлінський апарат. Такі рішення приймаються з урахуванням інформації про зовнішнє середовище (конкретну політичну, соціально-економічну ситуацію, стан ринку тощо) відповідно до цілей управління.

Механізм управління забезпечує надходження до суб'єкта управління потоку звітної інформації про результати виконання прийнятих рішень, котра акумулюється в межах об'єкта управління та відображає як внутрішню економічну ситуацію на підприємстві, так і вплив на неї зовнішнього середовища (несвоєчасне виконання зобов'язань контрагентами, порушення у функціонуванні об'єктів інфраструктури тощо). В якості об'єктів можуть виступати усі види економічних ресурсів (трудові, матеріальні та фінансові, природні), нематеріальні ресурси й активи, інформація, техніка й технологія, науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, стадії технологічного процесу виробництва, процес збуту продукції та її післяпродажне обслуговування тощо.

Таким чином, механізм управління системою економічної безпеки не лише забезпечує виконання поставлених перед нею завдань, але і підтримує її функціонування та розвиток, що у сукупності формує передумови для підтримання життєздатності, економічної стійкості та конкурентоспроможності підприємства. Названі характеристики впливають на здатність суб'єкта господарювання протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам.

Висновки. Перед підприємствами машинобудування на сучасному етапі розвитку постає складне завдання виявлення та протистояння не тільки традиційному набору загроз, але і низці їхніх нових конфігурацій, пов'язаних з виходом на нові ринки. Важливу роль при цьому відіграє механізм управління системою економічної безпеки підприємства як сукупність елементів системи управління, призначення котрих полягає у своєчасному спрямуванні потоку інформації від об'єкта управління до суб'єкта управління та вчинення ефективного директивного впливу на об'єкт управління з метою забезпечення виконання поставлених перед такою системою завдань. Його діяльність повинна бути налаштована не лише на нейтралізацію негативного впливу, а й на його попередження, що потребує формування комплексу превентивних заходів за пріоритетними для машинобудівної промисловості функціональними складниками.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андрейчук У.В. Формування механізму управління економічною безпекою вітчизняних підприємств в умовах сучасного розвитку / У.В. Андрейчук // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. – 2011. – Вип. 2. – С. 268-277.

2. Быкова В.Г. Принципиальные основы формирования механизма управления финансово-экономической безопасностью хозяйственных субъектов [Электронный ресурс] / В.Г. Быкова // Управління фінансово-економічною безпекою: інформаційно-аналітичне забезпечення та конкурентна розвідка (2013 р.). – Режим доступу : <http://eprints.kname.edu.ua/38581/1/38-41.pdf>.
3. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення : монографія / Т.Г. Васильців. – Львів : Арал, 2008. – 384 с.
4. Васильців Т.Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : монографія / Васильців Т.Г., Волошин В.І., Бойкевич О.Р., Каркавчук В.В. [за ред. Т.Г. Васильціва]. – Львів : Ліга-Прес, 2012. – 386 с.
5. Живко З.Б. Механізм управління системою економічної безпеки підприємств / З.Б. Живко // Науковий вісник Ужгородського університету. Сер.: Економіка. – 2014. – Вип. 3. – С. 37-42.
6. Каламбет С.В. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємств залізничної галузі / С.В. Каламбет, В.А. Воропай // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2013. – № 2. – С. 106-113.
7. Ланцман Е.Н. Концептуальные подходы к проблеме обеспечения экономической безопасности организации / Е.Н. Ланцман // Вестник АГТУ. Серия: экономика. – 2010. – № 1. – С. 58-62.
8. Моделирование экономической безопасности: государство, регион, предприятие : монография / Геєць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.И. и др. ; Под ред. Гейца В.М. – Х. : ВД «ИНЖЕК», 2006. – 240 с.
9. Особливості гарантування економічної безпеки підприємницької діяльності в ринкових умовах : монографія / О.Ф. Долженков, Ж.О. Жуковська, О.М. Головченко ; за заг. ред. О.Ф. Долженкова. – Одеса : ОЮІ ХНУВС, 2007. – 208 с.
10. Хринюк О.С. Система забезпечення економічної безпеки підприємства: основні елементи [Електронний ресурс] / О.С. Хринюк, М.Р. Корчовна // Ефективна економіка. – 2015. – № 3. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3927>.
11. Шатохін А.Л. Сутність та складові елементи механізму управління економічною безпекою підприємства / А.Л. Шатохін, Т.Б. Ігнашкіна // Бізнес Інформ. – 2014. – № 3. – С. 396-402.
12. Шкарлет С.М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект : моногр. / С.М. Шкарлет. – К. : Книжк. вид-во Нац. авіац. ун-ту, 2007. – 436 с.
13. Mirchev A. Controlling effect on the economic security of engineering enterprise conducting foreign economic activity [Електронний ресурс] / A. Mirchev, L.B. Kryvoruchko // Управління економічними процесами. – 2013. – № 1(1). – Режим доступу : <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/34566>.
14. Prokopenko O.V. Management features of economic security in foreign economic activity of ukrainian machine-building enterprises [Текст] / O.V. Prokopenko, M.D. Domashenko, V.Y. Shkola // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 10. – С. 188-194.

УДК 336.343.359(477)

Фоміних В.І.
*старший викладач кафедри фінансового
та банківського менеджменту
Університету митної справи та фінансів*

Красильнікова Ю.О., Зубайрова О.О.
*студентки
Університету митної справи та фінансів*

АНАЛІЗ РЕГУЛЮЮЧОГО ВПЛИВУ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

У статті розглянуто значення податку на прибуток підприємств у структурі податкових надходжень до бюджету, висвітлено динаміку надходжень податку та структуру платників податку, виявлено можливі форми ухиляння від сплати податку на прибуток підприємств. Виявлено одні з основних проблем, які перешкоджають податку з прибутку підприємств виконувати позитивну роль стимулювання, та напрями їх усунення.

Ключові слова: оподаткування, регульовальна функція оподаткування, податок на прибуток підприємств, податкові надходження, ефективність податку на прибуток підприємств.

Фоміних В.И., Красильникова Ю.А., Зубайрова О.А. АНАЛИЗ РЕГУЛИРУЮЩЕГО ВОЗДЕЙСТВИЯ НАЛОГА НА ПРИБЫЛЬ ПРЕДПРИЯТИЙ НА ЭКОНОМИКУ УКРАИНЫ

В статье рассмотрена роль налога на прибыль предприятий в структуре налоговых поступлений в бюджет, освещены динамика поступлений налога и структура налогоплательщиков, выявлены формы уклонения от уплаты налога на прибыль предприятий. Выделены основные проблемы, которые препятствуют налогу с прибыли предприятий выполнять стимулирующую роль, и направления их устранения.

Ключевые слова: налогообложение, регулирующая функция налогообложения, налог на прибыль предприятий, налоговые поступления, эффективность налога на прибыль предприятий.

Fominykh V.I., Krasilnikova Yu.O., Zubairova O.O. ANALYSIS REGULATORY IMPACT OF THE CORPORATE INCOME TAX ON THE UKRAINE ECONOMY

The article examines the role of corporate income tax in the structure of tax revenue, highlights the dynamics and structure of income tax payers, form detected evasion of corporate income tax. It is detected the basic obstacles to stimulating role of the CIT and areas to address them.

Keywords: taxation, income tax, tax revenues, efficiency of the corporate income tax.

Вступ. Підприємницький клімат в Україні нині не є сприятливим. При цьому одним із стримуючих чинників розвитку підприємств є недосконалість регулюючих механізмів податкової системи Укра-

їни. Ця проблема відображається на інвестиційній привабливості України, адже державна податкова політика є нестабільною, законодавча база постійно змінюється.